

De oudste gebouwen van de wijk (deel 2)

In de vorige aflevering van *Archeologie van de wijk* is een korte beschrijving gegeven van zes gebouwen die vóór 1926 binnen de grenzen van onze wijken zijn gebouwd en nog steeds bestaan. De vijf oudste staan hieronder vermeld.

5. *1885: Tolhuis, Velperweg 166*

Tot aan het einde van de negentiende eeuw slingerde de Velperweg tussen de Huijghenslaan en de Raapopseweg over een route die nu de Oude Velperweg heet. Aan dat stuk van de weg stond een tolhuis. Maar er was een landweggetje dat rechtuit liep, en steeds meer in trek raakte bij degenen die geen tol wilden betalen. In 1882 werd daarom besloten om het tolhuis te verplaatsen. Dat kwam in 1885 schuin tegenover de ingang van Bronbeek te staan, zodat voetgangers, dieren en karren voortaan daar hun tolgeld moesten betalen om van de Velperweg gebruik te mogen maken. Het tolhuis is een gemeentelijk monument.

4. *1863: Hotel voor Invaliden, Velperweg 147*

Nadat het landgoed Bronbeek in 1859 door koning Willem III aan de Nederlandse Staat was geschonken om er een militair tehuis voor Oost- en Westindische bejaarden te vestigen, werden de achter het paleis gelegen stallen afgebroken om plaats te maken voor tehuis voor de verzorging en verpleging van 200 militaire ouden van dagen. Architect Willem Nicolaas Rose ontwierp een langgerekt gebouw van 110 meter lang en slechts twee verdiepingen hoog – dit laatste om de bejaarden veel traplopen te besparen. In 1863 opende het Koloniaal-militair Invalidenhuis Bronbeek zijn deuren.

3. *1854: Wachthuis, Velperweg 153*

Bij de toegang van Bronbeek staat een kleine, rechthoekige woning voor de portier van Bronbeek. Het heeft een met leien gedekt dak, met rondom gesneden, opengewerkte windveren en een achtkantige schoorsteen met spitsvormige afdekking. Het is een rijksmonument. Hoewel de Monumentendienst als bouwjaar rond 1900 opgeeft, is de woning in werkelijkheid een stuk ouder. Het is namelijk tegelijkertijd of net na de verbouwing van de villa (zie nr 2) in 1854 gebouwd als wachthuis voor het paleis.

2. *1841: Villa, Velperweg 149*

Vooraan op het landgoed Bronbeek staat een witgepleisterde villa, die in 1841 werd gebouwd. In 1854 kocht koning Willem III het landgoed met het doel om van de villa een zomerpaleis te maken voor zijn moeder Anna Paulowna. Architect Henri Camp liet vervolgens twee zijvleugels en een gietijzeren galerij aan de villa toevoegen. Omdat hij noch zijn moeder veel van het paleis gebruik maakten, schonk Willem III het landgoed in 1859 aan de Staat onder de voorwaarde dat er een tehuis kwam voor militairen van het koloniale leger. De villa is sindsdien in gebruik als woning van de commandant van Bronbeek.

1. *1650: Boerderij, Laan van Remagen 19*

Vlak voor de spoorwegovergang ligt een boerderij die vroeger Klein Lange Water werd genoemd. Naar de ouderdom kunnen we slechts gissen. Het was onderdeel van het uitgestrekte landgoed Presikhaaf, waarvan de geschiedenis met zekerheid teruggaat tot de veertiende eeuw, maar

waarschijnlijkheid nog ouder is. Aangezien vanaf het midden van de zeventiende eeuw werk werd gemaakt van de ontginning en verdere ontwikkeling van het landgoed, is het waarschijnlijk dat de boerderij niet lang daarna, ergens tussen 1650 en 1700, is gebouwd. De boerderij is meermalen verbouwd, maar zeker het gebint is nog origineel. De afbeelding toont de ligging van Klein Lange Water in 1868.

Kaartje van de aanpassingen in de weg van Klein Lange Water naar het Lange Water als gevolg van de aanleg van de spoorweg van Arnhem naar Zutphen, 11 april 1868. Gelders Archief, 0525 Archief Huis Rosendaal, invnr 2195. Op satellietbeelden is het tracé van de weg A. – AB tegenwoordig nog zichtbaar in de tuinen van de huisnummers Van Huevenstraat 6 t/m 14 en de achterom van de huisnummers 42 t/m 60. Ook de sloot aan de noordzijde van de spoorlijn is nog gedeeltelijk aanwezig.